

Про роль особистісного фактора в історії*Шаповал Ю. Доля як історія.-**К.: Генеза, 2006 – 448 с.: іл.*

Широко відомо про роль суб'єктивного фактора в історії: значення вождів, полководців, політичних діячів і тощо. Але є й інший зміст цього виразу – роль історика в історії. Адже ми бачимо історію очима історика – як він її нам висвітлить, які акценти розставить, що і яким чином розповість. Як і кожна людина, історик сприймає все вибірково, щось виділяючи, а щось відправляючи у небуття. Тому історія здебільшого є суб'єктивною, і міра цього суб'єктивізму багато в чому залежить від кваліфікації історика.

У даному випадку перед нами чергова цікава робота одного з найвідоміших в Україні, а тепер – і за кордоном історика – Юрія Шаповала. Він є автором понад 400 публікацій, друкувався в Австрії, Великій Британії, Італії, Канаді, США, Франції, Чехії, Польщі, Росії. Лауреат премії імені Миколи Костомарова Національної академії наук України, лауреат премії Служби безпеки України, лауреат Всеукраїнського щорічного конкурсу засобів масової інформації «Золоте перо» – найвищої нагороди в галузі журналістики. Але не регаліями автора визначається цінність книги. Регалії – це, все-таки, минуле. А сьогодні ми ще вчитуємося у рядки нової роботи. І слово «вчитуємося» я вжив не випадково. Книга читається дуже легко і переконуєшся, що премію у галузі журналістики цей автор здобув не волею випадку.

У книзі, яка є збіркою статей, чимало нарисів про політичних діячів та діячів культури: «Цей (не) потрібний Петлюра», «Фантазер» Михайло Слабченко», «Сталин Кирова убил в коридорчике...», «Прощання з владою: випадок Микити Хрущова» та ін. Автор підібрав цікаві факти, фотографії, узагальнив інформацію у найвищому ступені і подав читачеві, як шеф-кухар – вишукану страву у найреспектабельнішому ресторані.

Мені вже доводилося неодноразово рецензувати і просто читати роботи Юрія Шаповала, але у цій я помітив одну нову особливість. Автор, розповідаючи про деяких історичних осіб, висловлює і свої враження про ті часи і події, свідком яких він був сам. Це, можна сказати, новий стан історика, коли епоха досліджується не лише за документами, але й за власними враженнями. Звичайно, вік Ю. Шаповала ще не такий, щоб ділитися особистими спогадами про Київську Русь, але про добу Хрущова він подав досить цікаві і оригінальне власне враження. Мова йде, зокрема, про проблеми з хлібом у 1964 р. Я, як ровесник Юрія, одразу ж асоціація-

тивно пригадав майже таку ж подію, пов'язану з купівлею хрущовського кукурудзяного хліба, яка описана у книзі.

Ще одна родзинка робіт Ю. Шаповала, яка впадає в око, – це його широка ерудиція і вміння бути своїм і серед філософів, і серед політологів, і серед журналістів. Показовою у цьому плані є його рецензія на книгу відомого філософа М. Поповича «Червоне століття», що вийшла друком 2005 р. Тут автор аналізує якоюсь мірою одночасно ще й книгу – Р. Конвеста «Роздуми над сплюндрованим сторіччям», оскільки назва, предмет дослідження у них багато в чому співпадають. У результаті ми отримали вишуканий компаративістський аналіз одразу двох книг видатних, без усіякого перебільшення, авторів. Ю. Шаповал пише і про авторські інтенції та інвенції, парадигми, конструйовані на ґрунті не лише імпліцитно невідтвореного минулого, а й непіддатливої реальності (С. 342–343).

Книги Юрія Шаповала завжди відзначалися гострою актуальністю, умінням виділити головне, найцікавіше, але не кон'юнктурно миттєве. Не стала винятком і рецензована книга. Вона вміщує нариси про ювілей НКВД, річницю побудови ББК (Біломорсько-Балтійського каналу), про «колір» вересня 1939 року, нотатки про відомих діячів культури Олексія Каплера, Ігоря Моїсеєва, Анатолія Кузнєцова. І це теж не випадковість для історика. Любов до кіномистецтва та літератури, хай як банально це прозвучить, у Ю. Шаповала давня і довічна. Виявляється, що у юності ми читали одну й ту ж саму літературу, захоплювались тими ж самими фільмами, телепередачами О. Каплера. До речі, у книзі багато уривків з віршів найрізноманітніших авторів, і це також надає роботі непересічного характеру і смаку.

І глибоко задоволений буде той, хто візьме в руки й прочитає цю книгу.

Володимир Греченко – доктор історичних наук